

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Філософії та суспільних наук» (№ 701)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова НМК 1

Сергій НИЖНИК

Голова НМК 2

Дмитро КРИЦЬКИЙ

Голова НМК 3

Ганна ЛІХОНОСОВА

31 серпня 2023 р.

**СИЛАБУС ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛОГІЧНЕ ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ**

Спеціальності: усі спеціальності, за якими відбувається підготовка здобувачів в університеті

Освітні програми: усі освітні програми відповідних спеціальностей, за якими відбувається підготовка здобувачів в університеті

Форма навчання: денна, заочна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

**Силабус введено в дію з 01.09.2023 року
Харків – 2023 р.**

Силабус з вибіркової навчальної дисципліни «Логічне та критичне мислення» для студентів за спеціальностями: усі спеціальності, за якими відбувається підготовка здобувачів в університеті

« 29 » серпня 2023 р., – 11 с.

Розробники:

д-р. філос. наук, професор Артеменко А.П. Артеменко

д-р. філос. наук, професор Проценко О.П. Проценко

канд. філос. наук, доцент Ушно І.М. Ушно

старший викладач Гаплевська О.І. Гаплевська

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри 701

Протокол № 1 від « 29 » серпня 2023 р.

Завідувач кафедри д-р філос. наук, професор Проценко

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Студента 455 ш групи

(підпис)

О.І. Середнякською
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладачів

Артеменко Андрій Павлович

доктор філософських наук, професор,

з 2023 з року викладає в університеті наступні дисципліни:

- логічне та критичне мислення

Напрями наукових досліджень: проблеми сучасної естетики; філософія мистецтва; методологія наукового дослідження в галузі мистецтвознавства

Проценко Ольга Петрівна,

доктор філософських наук, професор,

з 2020 з року викладає в університеті наступні дисципліни:

- філософія;
- філософські проблеми наукового пізнання;
- глобальні проблеми сучасного суспільства;
- професійна етика та комунікативна культура;
- етикет в культурі спілкування;
- моральні та естетичні основи академічного спілкування.

Напрями наукових досліджень: філософська антропологія, етика, філософія культури, естетика, гносеологія, аксіологія

Ушно Ірина Михайлівна,

кандидат філософських наук, доцент, з 2023 викладає в університеті наступні дисципліни:

- логічне та критичне мислення

Напрями наукових досліджень: філософія бізнесу, етика, філософія культури, аксіологія

Гаплевська Ольга Іванівна,

завідувачка лабораторією, ст. викладач, з 2003 року викладає в університеті наступні дисципліни:

- філософія;
- етика ділового спілкування;
- таємні символи світових релігій;
- етика і етикет в культурі спілкування;
- логічне та критичне мислення

Напрями наукових досліджень: ціннісні орієнтації особистості, філософські аспекти сучасної освіти, соціальна комунікація, філософія туризму

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – за навчальним планом;

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 3, у тому числі аудиторних – 48 годин для денної форми навчання (10 годин для заочної форми навчання), загальна кількість годин – 90. Розподіл аудиторного навантаження та часу на самостійну роботу визначається навчальним планом освітньої програми, до складу якого входить вибіркова дисципліна.

Форми здобуття освіти - денна, (заочна), дистанційна.

Дисципліна – вибіркова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні роботи, самостійна робота здобувача освіти.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – для вивчення курсу студенти не потребують спеціальних знань, проте, бажаними є наявність базових компетентностей з історії, філософії, етики, психології.

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – Оскільки курс є вибірковою та спрямованим на розвиток загальних компетентностей, необхідних супутніх дисциплін не передбачено. Компетентності, набуті протягом вивчення курсу, можуть бути застосовані для аналізу різних аспектів сучасного стану суспільства та формування свідомої, активної, відповідальної громадянської та світоглядної позиції.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – озброєння майбутнього фахівця методологічним інструментарієм для успішного здійснення наукової та професійної діяльності; створення теоретичного фундаменту для риторичної практики в конкретній професійній сфері; формування основ комунікативної культури у публічному спілкуванні.

Завдання курсу:

- прищеплення здобувачам освіти навичок критичного мислення й обґрунтування власної теоретичної позиції;
- знайомство з прийомами аналізу інформативних повідомлень, їх критичне сприйняття та оцінка;
- уміння аргументувати власну теоретичну позицію;
- навчання необхідним принципам наукової дискусії і цивілізованого міжкультурного діалогу (об'єктивності, академічній коректності, толерантності).

Специфіка предмета курсу визначає принципи викладання й обговорення матеріалу: об'єктивність; конкретно-історичний підхід; розгляд проявів критичного мислення (аргументація, доведення, спростування тощо) у контексті розвитку духовної культури та буття людини; толерантність, компромісність, повага, чесність, відповідальність.

Очікувані результати навчання

Після опанування дисципліни здобувач набуде наступні **компетентності**

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенство права, прав і свобод людини і громадянина і України;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння фундаментальних засад та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та розвиток техніки і технологій, використовувати різні види та форми активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

Програмні результати навчання:

- узагальнювати, аналізувати і синтезувати інформацію в діяльності, пов'язаній із її пошуком, накопиченням, зберіганням та практичним застосуванням.
- здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання професійних завдань.
- оцінювати результати діяльності та відстоювати прийняті рішення.
- застосовувати знання основних форм і законів абстрактно-логічного мислення, основ методології наукового пізнання, форм і методів вилучення, аналізу, обробки та синтезу інформації в предметній області
- бути відповідальним, забезпечувати ефективну співпрацю в команді.
- демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень

4. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Логічні основи критичного мислення.

ТЕМА 1. Логічні основи критичного мислення. Правильні форми та закони мислення.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: **Загальні принципи (закони) правильного міркування та застосування їх у критиці інформації.***
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Предмет і значення логіки. Зміст терміну «логіка» і його вживання. Специфіка логіки як науки. Основні етапи історичного розвитку основ логічного та критичного мислення. Значення логіки на сучасному етапі аерокосмічного інженерінгу. Логічні основи критичного мислення. Правильні форми та закони мислення. Правильні форми мислення: поняття, судження та умовиводи. Закони мислення: закон тотожності, закон протиріччя, закон виключення третього, закон достатньої підстави. Застосування логіки в критиці інформації.

- *Обсяг самостійної роботи здобувача: 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 години для заочної форми навчання)*

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 2. Поняття, судження, умовивід як основа формально-логічного мислення

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Логічні операції над поняттями*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Поняття і слово. Сутність та види понять. Відношення між поняттями. Судження. Поняття істини і омани у формальній логіці. Загальна характеристика простого судження. Судження і речення. Види простих категоріальних суджень за кількістю й якістю. Розподіл термінів у категоріальних судженнях. Відношення між простими категоріальними судженнями. Логічний квадрат. Складні судження. Умовиводи. Загальна характеристика та логічна структура умовиводу.

- *Обсяг самостійної роботи здобувача: 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 години для заочної форми навчання)*

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 3. Критичне мислення у дедуктивних та недедуктивних міркуваннях

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Аналіз наведених текстів на виявлення правдоподібних міркувань та логічних помилок.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Поняття та види про дедуктивні та недедуктивні (правдоподібні) міркування. Види дедуктивних міркувань. Прямі дедуктивні міркування. Суто умовні міркування. Умовно-категоричні міркування. Розділово-категоричні міркування. Умовно-розділові міркування. Непрямі дедуктивні міркування. Міркування за схемою «зведення до абсурду». Міркування за схемою «доведення від протилежного». Загальна характеристика правдоподібних міркувань. Види правдоподібних міркувань. Поняття про індуктивне міркування. Міркування за схемою «повна індукція». Міркування за схемою «неповна індукція». Типові помилки. Поняття про міркування за аналогією. Види міркувань за аналогією.

- *Обсяг самостійної роботи здобувача: 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 години для заочної форми навчання)*

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 4. Логічні вимоги до критичних висловлень

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Помилки в структурі питань та відповідей.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Загальна характеристика висловлення. Поняття про метод формалізації. Мова й основні правила виводу логіки висловлень. Шляхи встановлення істинності складних висловлень.

Критика питання та відповіді. Логічний зміст та види питань. Логічний зміст та види відповідей. Помилки в структурі питань та відповідей

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 години для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 1 година*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

Змістовний модуль 2. Критичне мислення та культура спілкування

Тема 5. Поняття вербальної комунікації. Соціальний та психологічний зміст комунікації.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: **Культура вербальної комунікації: морально психологічні виміри.***
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Особливості вербальної та невербальної комунікації. Місце монологу і діалогу у процесі спілкування. Запитання і відповіді, їх функціональні прояви. Роль соціально-психологічних обставин у формуванні комунікативних практик й професійної діяльності.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 години для заочної форми навчання)

- Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 6. Формально-логічні вимоги критичного мислення в комунікативних подіях.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: **Актуалізація та маніпуляція у комунікативних подіях***
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Підготовка до бесіди та умови її результативності. Вимоги критичного мислення в проведенні переговорів і нарад. Дискусія, полеміка, опанування у системі риторичних прийомів переконання.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання

(9-12 години для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 7. Доведення і спростування в культурі логічного мислення.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Аналіз процедур доведення і спростування*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Необхідність доказового мислення. Будова та види доведення. Правила доведення. Спростування та його види. Форми та засоби спростування. Софізми і паралогізми, парадокси та антиномії.

- *Обсяг самостійної роботи здобувача: 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 години для заочної форми навчання)*

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 8. Мистецтво полеміки

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Стратегія і тактика у суперечках*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Суперечка, її види та форми. Поради полемісту. Критичне мислення, як шлях попередження та розв'язання конфліктів. Роль посередника у розв'язанні конфліктів.

- *Обсяг самостійної роботи здобувача: 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 години для заочної форми навчання)*

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 1 година*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (тестування за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

8.1 Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Робота на практичних заняттях	0...5	8 (2 заняття на опрацювання однієї теми)	0...40
Виконання та захист семестрового завдання*	0...18	1	0...18
Модульний контроль	0...21	2	0...42
Усього за семестр			0...100

*В якості семестрового завдання викладач може запропонувати різні види роботи: аналіз першоджерел, презентація теми, ведення словника, написання наукової роботи, виступ на студентській конференції тощо.

Семестровий контроль (залік) проводиться у разі відмови здобувача освіти від балів поточного тестування й за наявності допуску до заліку. Під час складання семестрового заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

8.2 Прийнята шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка для заліку
90-100	Зараховано
75-89	
60-74	
01-59	Не зараховано

8.3 Критерії оцінювання роботи здобувача освіти протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Виконати модульні тестування та захистити індивідуальні завдання. Мати хоча б фрагментарні, поверхові знання найважливіших розділів програми, лекційного курсу, сутність та зміст проблем сучасного логічного та критичного мислення. Можливі незначні труднощі з використанням науково-понятійного апарату і термінології навчальної дисципліни, часткові труднощі з виконанням

передбачених програмою завдань, неповне знайомство з рекомендованою літературою; заохочується прагнення логічно виразно й послідовно викласти відповідь.

Добре (75-89). Добре володіти основним матеріалом курсу. Виконати та захистити всі модульні, семестрові та самостійні завдання. Знати категоріально-понятійний апарат, вміти визначати проблематику та основні підходи до її вирішення, продемонструвати навички критичного мислення та логічного аналізу. Знання найважливіших робіт зі списку рекомендованої літератури.

Відмінно (90-100). Глибоке і систематичне знання всього програмного матеріалу і структури дисципліни, а також основного змісту і новацій лекційного курсу в порівнянні з навчальною літературою; виразне і вільне володіння концептуально-понятійним апаратом, науковою мовою і термінологією відповідної наукової галузі; публікація наукової роботи (тез. статей); знання основної і знайомство з додатково рекомендованою літературою; вміння виконувати передбачені програмою завдання; логічно коректний і переконливий виклад відповіді. Формулювати та відстоювати власні світоглядні позиції, розуміти суть та вести діалог із представниками інших культур.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у «Положенні про академічну доброчесність».

10. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, конспекти лекцій, методичні рекомендації тощо, які видані в Університеті знаходяться за посиланням:

<http://library.khai.edu/>

1. Етика ділового спілкування / В. О. Чернієнко, С. І. Широка, О. І. Гаплевська. – Навч. посібник до самостійної роботи. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2012. – 65 с.
2. Проценко, О.П. Практична філософія: професійна етика та комунікативна культура: навч. посіб. / О. Проценко. – Харків Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2021. – 80 с.
3. Логіка. Методичні поради щодо виконання самостійних робіт./Укладач Н.Л.Більчук. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2006. – 36 с.
4. Свящук А.Л. Практична логіка: вправи, задачі, реферати. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – 50 с.
5. Судження / Н.Л. Більчук. – Навч. посібник до самостійної роботи. - Харків: Нац. аерокосм. ун-т "Харк. авіац. ін-т", 2007. - 39 с.

10. Рекомендована література

Базова:

1. Колотілова Н.А. Риторика. Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2017. —

232 с.

2. Конверський А.Є. Критичне мислення. Підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. — К.: Центр учбової літератури, 2020. — 370 с.
3. Тофтул М.Г. Логіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Видавничий центр «Академія», 2003. — 368 с.
4. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації — К.: «Академія», 2011 — 312 с.

Додаткова література:

1. Гасяк О.С. Формальна логіка. Розв'язкові процедури, алгоритми, словник-довідник основних термінів і понять: Навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2013. — 474 с.
2. Гладунський В.Н. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. — Львів: Афіша, 2005. — 320 с.
3. Громова Н.М. Психологічні особливості установки на критичне мислення. //Актуальні проблеми психології. 2015. — Т.10, Вип. 27. — С. 79-88.
4. Ділові контакти з іноземними партнерами: Навч.-практ. посіб. для бізнесмена / Уклад. Ю. І. Палеха. — К.: Вид-во Європейського ун-та, 2014. — 283 с.
5. Козаченко Н. Критичне мислення: філософія та педагогіка. //Актуальні проблеми духовності. 2021. — Вип. 22. — С. 251-271.
6. Конверський А. Є. Логіка традиційна та сучасна: підруч. для студ. ВНЗ. — К.: Київський ун-т, 2007. — 440 с.
7. Кубрак, О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування: [Текст]: навч. посіб. з етикету для студентів /О.В. Кубрак. — Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Вид. дім «Княгиня Ольга», 2005. — 222 с.
8. Куцепал С.В. Письмо як засіб реконструкції логоцентризму в концепції Жака Дерриди. — К.: Век+, 1997. — 35 с.
9. Леві-Строс К. Первісне мислення /С. Йосипенко (пер.з фр., вступ.сл. та прим.). — К.: Український Центр духовної культури, 2000. — 322 с.
10. Марценюк С.П. Короткий нарис з історії логіки: Навч. посіб. для студ. Вузів. — К.: 1995.
11. Мельник Т., Струганець Л. Культура мови: від теорії до практики: навчальний посібник. — К.: Навчальна книга – Богдан, 2017. — 216 с.
12. Рікер П. Що таке текст? Пояснення і розуміння //Слово. Знак. Дискурс / Пер. з фр. Ред. М.Зубрицька. — Львів, 2002
13. Фуко М. Архіологія знання / В.Шовкун (пер. з фр.), ред. М.Москаленко. — К.: Основи, 2003. — 325 с.
14. Хоменко І.В. Еристика. Теорія і практика суперечки. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 240 с.
15. Чмут Т.К, Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: Навч. посі. — К: Вікар, 2006. — 223с.
16. Еко У. Роль читача: Дослідження з семіотики текстів: Зб. есе /М.Гірняк (пер. з англ.). — Львів: Літопис, 2004. — 383 с.

11. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України — <http://irbis-nbuv.gov.ua>
2. Український інститут національної пам'яті. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.memorv.gov.ua/page/ukrainska-druga-svitova>
3. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ukr.html>
4. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/>